

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi
Atatürk University Journal of Faculty of Letters
Sayı / Number 66, Haziran/ June 2021, 48-65

**SİYASİ TERCİHTE DEĞİŞEN NE?:
İSTANBUL'DA YAŞAYAN 65 YAŞ ÜSTÜ KİŞİLERİN OY VERME DAVRANIŞI İLE İLGİLİ BİR ARAŞTIRMA**

What Has Changed in Political Choice?: A Study on Voting Behaviour of People Over 65 Years Old, Living in Istanbul

(Makale Geliş Tarihi: 16.02.2021 / Kabul Tarihi: 02.04.2021)

Berfin VARIŞLI*

Öz

Tüm dünyada 65 yaş ve üstü nüfusun artışı farklı toplumsal kurumlarda dönüşüme neden olmaktadır. Siyaset kurumu bunlardan biridir. Seçmen yaşının hızla yükselişi, toplumların kaderlerini yaşlı bireylerin belirlediği düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Bu durumun dünya genelinde örnekleri de mevcuttur. Ülkemizde de tüm dünyada olduğu gibi seçmenlerin yaş ortalaması yaşlı nüfusun artışına paralel olarak yükselmektedir. Yaşlı nüfusun siyasi katılımı bu nedenle önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın iki amacı vardır. İlki 65 yaş ve üstü seçmenin oy verme davranışında geçmişten günümüze bir değişim olup olmadığını irdelemektir. İkincisi de yaşlı seçmenin siyasi katılımı altında yatan nedenleri siyasi hoşgörü temelinde ele almaktır. Bu iki amaca ulaşmak için İstanbul'da yaşayan 65 yaş ve üstü 30 kişiyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin sonunda alt sosyo-ekonomik statüden katılımcıların geçmiş oy verme davranışıyla şimdiki arasında fark görülmüştür. Siyasi hoşgörünün katılımcıların sosyo-ekonomik statüsü ve eğitim durumuyla olumlu ilişkisi olduğu da ortaya çıkmıştır. Buna göre sosyo-ekonomik statü ve eğitim seviyesi arttıkça siyasi hoşgörü de artmaktadır.

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Maltepe Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji (İngilizce) Bölümü, İstanbul / TÜRKİYE. *Asst Prof., Maltepe University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Sociology, Istanbul / TURKEY.* E-mail: berfinvarisli@maltepe.edu.tr / ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5051-9546>.

Anahtar Kelimeler: Siyasi Katılım, Siyasi Davranış, Yaş, Seçmen, Sosyal Değişim.

Abstract

The growth of the population aged 65 and over, all over the world led to transformation in different social institutions. The institution of politics is one of them. The rapid rise of voter age reinforces the idea that elderly individuals determine the fates of societies. Examples of this situation are also available worldwide. In our country, as in the rest of the world, the average age of the voters increases in parallel with the increase in the elderly population. The political participation of the elderly population is therefore important. This study has two objectives. The first is to examine whether there has been a change from the past to the present in the voting behaviour of voters aged 65 and over. The second is to address the underlying reasons of elder voters' political participation on the basis of political tolerance. In order to achieve these two goals, in-depth interviews were conducted with 30 people aged 65 and older living in Istanbul. At the end of the interviews, it was revealed that there was a difference between the past and the present voting behaviour of the participants from lower socio-economic status. It has also been found that political tolerance has a positive relationship with the socio-economic status and educational status of the participants. Accordingly, as the socio-economic status and education level increase, political tolerance also increases.

Keywords: Political Participation, Political Behaviour, Age, Voter, Social Change.

1. Giriş

Dünya nüfusu yaşlanmaktadır. Küresel yaşlanma olarak da adlandırılabilir bu durum oldukça önemli bir demografik değişimi de işaret etmektedir. Birleşmiş Milletler, Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Biriminin verilerine göre 2019 yılında dünyada 65 yaş ve üstü nüfusun 73 milyon olduğu, bir başka deyişle tüm dünyada yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranının %9 olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakamın 2050 yılında neredeyse ikiye katlanarak 1,5 milyar olması beklenmektedir. Bu da 2050 yılında 65 yaş ve üstü nüfusun toplam nüfusa oranının %16'ya yükseleceğini göstermektedir. Küresel düzeyde, doğumda beklenen yaşam süresi kadınlarda 74,7 yıl, erkeklerde 69,9 yıl; genel ortalama 72,3 yıla ulaşmıştır (Birleşmiş Milletler, 2020).

Türkiye her ne kadar genç ve dinamik nüfusuyla yaşlı nüfus bakımından dünya ortalamasının altında olsa da nüfusu yaşlanan ülkeler arasında yerini almaya başlamıştır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2020 yılı verilerine göre ülkemizde yaşlı

nüfusun toplam nüfusa oranı 2014 yılında %8,0 iken, 2019 yılında %9,1'e yükselmiştir. 2019 yılında Türkiye'de 7 milyon 550 bin 727 kişi 65 yaş ve üstü olarak kaydedilmiştir. Yaşlı nüfusun 2019 yılında %44,2'sini erkek nüfus, %55,8'ini de kadın nüfus oluşturmuştur. Nüfus projeksiyonlarına göre, Türkiye'de 65 yaş ve üstü nüfus oranının 2023 yılında %10,2, 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı öngörülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2020). Bu hızlı ve köklü demografik değişimin yakın gelecekte politik, ekonomik, sosyal ve kültürel izdüşümü olacağı aşikârdır. Toplam nüfus içinde yaşlı nüfusun hızla artışıyla yaşlıların toplumsal konulardaki etkilerinin de artması beklenmektedir. Özellikle her biri birer seçmen olan 65 yaş ve üstü kişilerin oy verme davranışlarının ülkelerin kaderini belirlediği konusundaki yorumlar artmaktadır.

Bu çalışma, kentli 65 yaş ve üstü kişilerin siyasi katılım ve oy verme davranışının temelinde yatan sosyal, kültürel ve ekonomik etkenler ve bu etkenlerin nedenleri, zaman içinde bu etkenlerin değişime uğrayarak bireyin siyasi katılım ve oy verme davranışını değiştirip değiştirmediği soruları üzerine yoğunlaşmaktadır. Yaş faktörünün oy verme davranışına etkisi tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de siyaset sosyologları, demograflar ve siyaset bilimciler tarafından gün geçtikçe daha çok çalışılan bir konu olagelmıştır. Bu çalışma da sosyolojik bir bakış açısıyla İstanbul'da yaşayan bir grup kentli 65 yaş ve üstü bireylerin oy verme davranışında yaşla beraber bir değişim olup olmadığını analiz etmek üzere tasarlanmıştır.

Niteliksel araştırma yönteminin uygulandığı çalışmanın saha araştırmasında İstanbul'da yaşayan farklı sosyo-ekonomik statü ve farklı dünya görüşüne sahip kentli 65 yaş ve üstü bireylerle 30 yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular üç ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar; katılımcıların geçmişten günümüze siyasi katılımlarındaki değişim, katılımcılara göre ailenin siyasi katılımındaki yeri ve farklı dünya görüşüne hoşgörü olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın iki amacı vardır; ilki yaş etkeninin siyasi katılım ve oy verme davranışı üzerindeki etkisini 65 yaş ve üstü seçmenin siyasi hoşgörü temelinde analiz etmek, ikincisi de seçilen örneklem özelinde örnekleme dahil olan 65 yaş ve üstü bireylerin siyasi katılım ve oy verme davranışlarında ilerleyen yaş ile birlikte bir değişim olup olmadığını araştırmaktır. Görüşülen kişilerin deneyimleri, içinde buldukları sosyal çevre temelinde siyaseti nasıl algıladıkları, siyasi katılımlarının içinde buldukları sosyal, ekonomik ve kültürel koşullarda nasıl şekillendiği bireylerin duygu ve düşüncelerine başvurarak analiz edilmiş ve tartışılmıştır.

1.1. Siyasi Katılım ve Yaşlılık

Siyasi katılım karmaşık, çok yönlü ve dinamik bir kavramdır. Siyasi katılım, demokratik hükümetin ve sivil toplumun kalbinde yer alır ve demokrasilerin olmazsa olmazıdır (Whiteley, 2012: s. 34). Farklı disiplinlerden araştırmacılar çalışmalarında siyasi katılım tanımlarına yer verse de siyasi katılımı ilgili genel geçer bir tanım yapmak güçtür. Bunun ana nedeni çok çeşitli siyasi katılım biçimlerinin varlığı ve katılımcıların homojen olmayan amaçlarının olmasıdır (Van Deth, 2015: s. 6).

Verba, Nie ve Kim (1971) siyasi katılımın oy verme, siyasi kampanya faaliyetleri, toplumsal veya kooperatif faaliyetler olarak dört farklı şekilde gerçekleştirilebilecek bir eylem olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla sadece oy verme davranışıyla açıklanamayacak olan siyasi katılımın içinde siyasi parti üyeliği, toplumsal hareketlere katılma gibi davranışlar da mevcuttur. Miller'ın (1982: s. 431) “doğrudan demokratik eylem” olarak adlandırdığı bu davranışları vatandaşlar oy verme davranışına alternatif olarak görmektedirler. Siyasi katılımın iki türü vardır; geleneksel siyasi katılım ve geleneksel olmayan siyasi katılım. Geleneksel siyasi katılım; oy verme davranışı gibi kurumsallaşmış araçlarla gerçekleşen eylemlerle siyasi kampanya yapmak ve/ya da bir partiye üye olmak gibi eylemleri içermektedir. Geleneksel olmayan siyasi katılımsa, boykotlar, gösteri yürüyüşleri gibi kurumsal olmayan eylemleri kapsamaktadır (Melo, Stockemer, 2014: s. 35).

Son yıllarda bireyler esas olarak siyasi partiler ve gruplar tarafından mümkün kılınan geleneksel katılım türlerinden kopmaktadır (Ceccarini, 2021: s. 1). İnternet ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla yaratıcı ve kişisel siyasi katılım ön plana çıkmaktadır. Bireyler siyasi tercihlerini ya da beklentilerini internet aracılığıyla duyurabilmekte, kendi dünya görüşlerine yakın kişilerle sosyal medya vasıtasıyla fikir alışverişinde bulunabilmektedir. Ancak yine de geleneksel siyasi katılım kapsamında düşünülen oy verme davranışı başta olmak üzere parti üyelikleri de geçerliliğini korumaktadır. Bir diğer bakış açısıyla siyasi katılım demokratik bir devletin vatandaşlarının temel hakkıdır ve bir parti veya kamusal konularla ilgili gönüllü faaliyetleri içermektedir (Halder, Campbell-Phillips, 2020: s. 3). Bu çalışmada geleneksel siyasi katılım ele alınmaktadır.

Yaş, siyasi katılım konusunda önemli bir konuma sahiptir. Toplumda yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranı arttıkça yaş konusu daha da önemli hal almaktadır. Çünkü bu durum seçmen yaşının da artması anlamına gelmektedir. Grasso (2013: s. 64) kitlesel partilerin ve seçimlerin toplumsal bölünmeleri şekillendirdiği bir dönemde gençlik yıllarını yaşamış olan 65 yaş ve üstü neslin daha yüksek parti üyeliğine sahip olduğunu ileri sürmektedir. Yazar ayrıca 1960 ve 1970'lerde protestolar,

yürüyüşler gibi toplumsal hareketlerin o zamanın genç nesli olan şimdinin 65 yaş ve üstü nesli için alışılmış bir davranış olduğunu belirtmektedir.

Verba ve Nie (1972: s. 148) yaş ve siyasi katılım arasında olumlu ilişki olduğunun altını çizer. Yazarlara göre bireyin siyasi katılımı yaşla beraber artar. Bu görüşün aksini savunan araştırmacılar da vardır. Örneğin Weiss (2020), Hudson ve Strate (1985) bireyin siyasi katılımının gençlikten orta yaşa kadar yükselmekte olduğunu vurgulayarak yaşın ilerlemesiyle birlikte siyasi katılımın azalmakta olduğunu belirtmektedir. Buna karşın bireyin yaşının ya da yaş aralığının oy verdiği lideri ya da siyasi partiyi belirlediği bilinmektedir (Crittenden, 1963: s. 324). Özellikle Batı ülkelerinde gençler liberal partilere, orta yaş ve üstü bireyler de daha muhafazakâr partilere oy vermektedir (Holland, 2013). Ancak yine de kimi araştırmacılar bireylerin yaşlandıkça muhafazakâr partilere oy verdikleri düşüncesinin genellenemeyeceğini ifade etmektedir (Binstock, Day, 1996: s. 365). Bunun nedeni de 65 yaş ve üstü kişilerin homojen bir grup olmamasıdır. Bireyin yaşam deneyimleri, ekonomik durumu, kırsalda ya da kent merkezinde yaşaması, eğitim seviyesi, medeni durumu gibi etmenler bireyin siyasi katılımını etkilemektedir. Bu çalışmada söz konusu etmenler ve aynı zamanda bireysel deneyimler göz önüne alınarak nitel bir analiz yapılmıştır.

2. Yöntem

Bu araştırmanın saha çalışması 15 Kasım-31 Ocak 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Niteliksel araştırma yönteminin derinlemesine görüşme tekniğiyle sürdürülmüş olan çalışma için İstanbul'da yaşayan 65 yaş ve üstü farklı sosyo-ekonomik statüden toplam 30 kişi ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Karasar (2009: s. 166) "görüşme, bireylerin, çeşitli konulardaki bilgi düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde en kestirme yol olarak kullanılagelmiştir" diyerek derinlemesine görüşmenin doğasına atıfta bulunmaktadır. Konuya odaklanan, detaylı veri sağlamaya yardımcı olan derinlemesine görüşme tekniği bireylerin görüşlerini, düşüncelerini ve değerlendirmelerini bir araya getirmektedir (Kümbetoğlu, 2012: s. 72). Kvale'e (1983: s. 174) göre derinlemesine görüşmenin amacı açıklanan fenomenin anlamının yorumlanmasına göre görüşülen kişinin yaşam dünyasına ilişkin açıklamaları toplamaktır. Tekin'e (2006: s. 102) göreyse derinlemesine görüşme tekniği "görüşülen kişilere kendilerini birinci elden ifade edebilme fırsatı verir". Öte yandan, Tokmak'a (2016: s. 94) göre "görüşmenin örgütlenmesinde yapılanma derecesi arttıkça derinlik ortadan kalkmaktadır". Bu savdan yola çıkarak bu çalışmada her ne kadar görüşülecek konuların yer aldığı bir görüşme çerçevesi formu hazırlanmış olsa da görüşülen kişilerin yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlardan uzaklaşma durumlarına imkân verilmiştir. Bir başka deyişle görüşülen kişiler fikirlerini ifade etmede özgür bırakılmıştır.

Görüşülecek kişiler belirlenirken kişilerin gelir durumu ve sosyo-ekonomik statüsüne dikkat edilmiştir. Buna göre farklı eğitim durumundan ve alt, orta ve üst sosyo-ekonomik statüden 5'er kadın ve 5'er erkekle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sosyo-ekonomik statü belirlenirken bireyin gelir seviyesi, yaşam biçimi ve kendini sosyal ve ekonomik olarak nerede gördüğü olmak üzere üç kriter temel alınmıştır.

İstanbul'da yaşayan söz konusu 30 kişiye kartopu örnekleme (snowball sampling) yoluyla ulaşılmıştır. Kartopu örnekleme görüşülen kişilerle derinlemesine görüşme yapıldıktan sonra bu kişilerin yardımıyla diğer kişilere ulaşma yöntemidir (Kılıç, 2013: s. 44). Kartopu örneklemesinin avantajları olduğu gibi dezavantajları da vardır. Birbiriyle benzer özelliklere sahip bireylere düşük bütçe ve kısa sürede ulaşılmasını sağlaması açısından avantajlıdır. Öte yandan, kartopu örneklemeinde araştırmacının, örneklemin gerçek dağılımı hakkında detaylı fikri olmaması da kartopu örneklemesinin bilinen dezavantajları arasındadır (Johnson, 2014: s. 2). Ancak kartopu örnekleme araştırmacının diğer örnekleme yöntemlerini kullanırken örnekleme zor olan popülasyonlara ulaşmasını sağlaması açısından yaygın kullanılan tekniklerden biridir.

COVID-19 pandemisinin yoğun olarak yaşandığı bir dönemde yürütülen yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler için görüşülen kişilerin evlerine gidilmiş ve ev görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kişilerin tamamı kent merkezinde yaşamaktadır. Sadece biri duldur, geri kalanı evlidir. Sosyo-ekonomik statü, gelir durumu ve eğitim seviyesi açısından farklılık gösteren bireylerin duygu, düşünce deneyimleri ve kendini ifade etme biçimleri de bu özelliklerine göre değişmektedir.

Saha araştırmasına çıkılmadan önce T.C. Maltepe Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 06.11.2020 tarihinde, 2020/13 Toplantı Sayısı ve 2020/13-29 Karar No'lu "Etik Kurul Kararı" ile gerekli izin alınmıştır. Katılımcılar önceden hazırlanmış olan bilgilendirilmiş onam formunu imzalamışlardır. Veri analizleri, görüşmeler devam ederken ve bittikten sonra anlatımsal söylem analizi (narrative-discourse analysis) yoluyla yapılmıştır. Elde edilen bulgular "katılımcıların geçmiş ve günümüz siyasi katılımındaki değişim", "ailenin siyasi katılımındaki yeri" ve "farklı dünya görüşlerine hoşgörü" olmak üzere üç tema altında kategorize edilmiştir. Aşağıda saha araştırmasından elde edilen kimi bulgular ve bu bulgulara yönelik tartışmaya yer verilmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

Bu çalışmadan elde edilen bulgular aşağıda yer alan başlıklar çerçevesinde ele alınmıştır. Görüşülen kişilere öncelikle onları tanımak ve tanımlamak adına yaş, medeni durum, meslek, gelir durumu gibi demografik sorular yöneltilmiş, daha sonra siyasi katılım konusuna geçilmiştir. Görüşmeler sırasında görüşmeciler çoğunlukla

rahat tavırlarıyla dikkat çekmişlerdir. Katılımcılara hangi siyasi partiye oy verdikleri ya da dünya görüşleri konularında sorular sorulmamış, çalışmanın amacı doğrultusunda siyasi katılımlarının doğasına ve sosyal çevreleri dâhilinde siyasi katılım deneyimlerine odaklanılmıştır. Aşağıdaki üç ana başlıkta elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Katılımcıların Geçmişten Günümüze Siyasi Katılımlarının Değişimi

Milibrath'a (1981: s. 199) göre, herhangi bir siyasi eylemde bulunmak genellikle iki karar gerektirir: biri harekete geçip geçmemeye yönelik karardır. İkincisiyse kişinin kararının yönüdür. Bu yön kişinin siyasi görüşünü belirlemektedir. Bu açıdan bakıldığında yalnızca bir partiye oy vermek değil, bir partiye oy vermemek de siyasi katılımın bir örneğidir.

Öte yandan, Verba ve Nie (1972) ve Wolfinger ve Rosenstone (1980) tarafından yapılan öncül çalışmalar, bir siyasi katılım modeli geliştirmek için eğitim, meslek ve gelir gibi sosyo-ekonomik faktörleri kullanır. Bu yaklaşıma göre bireyin sosyo-ekonomik statüsü siyasi yönelimlerini şekillendirir, siyasi yönelimleri de siyasi katılımlarını belirler. Peterson'a (1990) göre, bir kişinin sosyo-ekonomik statüsü ne kadar yüksekse, siyasi etkinlik düzeyi ve siyasete ilgisi de o kadar yüksektir. Mayer'e göreyse eğitim seviyesi arttıkça bireyin siyasi katılımı da artar (Mayer, 2011: s. 644).

Görüşülen kişilerin siyasi katılımı ile ilgili verdikleri cevaplar literatürü destekler niteliktedir. Buna göre orta ve üst sosyo-ekonomik statüden eğitim seviyesi yüksek, üniversite mezunu katılımcılar siyasetle geçmişte de şimdi de ilgilendiklerini ve aktif olarak siyasi katılım gösterdiklerini belirtmişlerdir. Alt sosyo-ekonomik statüden siyasetle ilgili olanların bir kısmı gençken siyasi parti üyelikleri olduğundan da bahsetmiş ancak günümüzde bir siyasi partiye üye olmadıklarını, siyasetle de çok fazla ilgilenmediklerini ifade etmişlerdir.

“Siyaset önemlidir. Ben de ilgiliyim. Eskiden de böyleydi şimdi de böyle. Gençlik zamanımda katılırdım, desteklerdim. Şimdi de elimden geldiğince, gücümüz şey yapınca yettiğince siyasetle ilgiliyiz” (Üst SES, E, Üniversite mezunu, 69).

“Siyaset bir vatandaşlık görevidir. Siyaset vicdandır” (Orta SES, E, Üniversite mezunu, 68).

“Geçmişte ilgiliydik parti falan üyeydik. Ama şimdi geçti artık. Televizyondan izliyoruz... Tartışmalara bakıyoruz. Gerçi onlar da hep aynı şeyleri söylüyorlar. Hep aynı kişiler çıkıyor televizyona. Dedikleri ettikleri aynı” (Alt SES, E, Ortaokul terk, 71).

“Gençken vardı bir kıpırtı. Biz de vatan için çalıştık. Ama artık geçti bizden be kızım. Bizim neslimiz de bitti, işimiz de bitti. İstanbul'a geldikten sonra iyice bitti be kızım. Memlekette yine böyle değildi...” (Alt SES, E, İlkokul mezunu, 78).

Katılımcıların cinsiyetinin de bu konuda belirleyici olduğu gözlemlenmiştir. Kadınlar siyaset ve siyasi katılımı ilgili konuşmaktan çekinmiş, duygu ve düşüncelerini geçiştirerek ifade etmişlerdir. Oysaki erkekler bu konuda daha cesur davranmışlardır.

“Yok kızım biz siyasetle ilgili değiliz. Oy kullanırız o kadar, Ben anlamam çok bu işlerden...” (Alt SES, K, Ortaokul mezunu, 66).

“Siyaset miyaset anlamam ben... Başka soru?” (Alt SES, K, İlkokul mezunu, 69).

Bununla beraber görüşülen kişilerin çoğunluğu oy kullanmanın önemini vurgulamış ve çoğunlukla oy kullandıklarını belirtmişlerdir.

“Oy kullanmak vatandaşlık görevidir: oyumu kullanırım. En son neydi? Belediye seçimlerinde oy kullandım. Gideriz oyumuzu veririz. Sabah kalkarız kahvaltımızı ailece, evde kim varsa yaparız. Oyumuzu kullanır geçeriz televizyonun başına. İzleriz sonuçları.” (Üst SES, E, Üniversite mezunu, 72).

“Oy vermek bir vicdandır. Vicdani görevdir. Vatandaşlık görevidir. Oyumu hep verdim. Sordun ya geçmişte de böyle miydi? Evet aynen böyleydi. Oyumu kullandım hep bir Türk vatandaşı olarak. Kullanmaya da Rabbim müsaade ettikçe devam edeceğim Allah'ın izniyle.” (Orta SES, E, Lise mezunu, 74).

“Oy kullanmaya gidiyoruz. Ülkemiz, vatanımız için gidiyoruz oyumumuzu kullanıyoruz.” (Alt SES, K, Lise terk, 75).

Öte yandan, alt sosyo-ekonomik statüden katılımcılar geçmişte oy verdikleri partinin, bugün oy verdikleri partiyle aynı olmadığını, parti seçimlerinde değişim olduğunu vurgulamışlardır. Üst sosyo-ekonomik statüden kadın ve erkekler dünya görüşlerinin değişmediğini, geçmişte hangi partiye oy vermişlerse şimdi de aynı partiye oy verdiklerini dile getirmişlerdir.

“Geçmişte cahildik. Bir şey bilmiyorduk. Filanca partiye oy veriyorduk. Kim kimdir ne nedir bilmiyorduk. Şimdi değişti. Gazete okuyoruz. Kim yönetiyor, kim yönetmiyor hepsini biliyoruz. Buna göre oy veriyoruz.” (Alt SES, E, İlkokul mezunu, 69).

“Bizim hep aynı kızım, atadan dededen partimiz belli, yolumuz belli...” (Üst SES, K, Lise mezunu, 73).

“Rengimiz aynı, 50 yıl önce de böyleydi. Bizim partimiz belli. Hiç değişmedi. Aileden gelen bir gelenek gibi düşün bunu... Çocuklar da şükür aynı yolda. Biz de.

Beraberce yürüyoruz. Yani anlayacağın verdiğimiz parti hiç değişmedi bizim” (Üst SES, E, Üniversite mezunu, 71).

Medya ve sosyal medya günümüzde 65 yaş ve üstü bireylerin yaşamlarında önemli yer teşkil etmektedir. Sosyal medya genellikle eğitim seviyesi yüksek ve üst ve orta sosyo-ekonomik statüden 65 yaş ve üstü bireyler tarafından tercih edilirken, kitle iletişim araçlarından televizyon sosyo-ekonomik statüden bağımsız bir şekilde yaşlı bireylerin gündelik yaşamlarının bir parçası olagelmıştır. Bu çalışmada da sosyo-ekonomik statüden bağımsız olarak katılımcıların çoğu gündelik yaşamlarında sıkça televizyon izlediklerini belirtmiş, siyasetle ilgili olan üst ve orta sosyo-ekonomik statüden eğitim durumu yüksek erkekler, televizyonda daha çok siyasi programlara ilgi gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Alt sosyo-ekonomik statüden kadınlarsa televizyonda siyasi programları izlemeyi tercih etmediklerini belirtmiştir.

“Televizyon benim yarenim. Televizyonsuz yapmam ben. Öyle sabahtan akşama kadar oturup karşısında izlemiyorum tabi ama televizyon hep açık, evde iş yaparken, yemek hazırlarken... Zaten mutfakta da televizyonum var. Bana deşarj oluyor.” (Orta SES, K, Ortaokul mezunu, 68).

“Siyasi programları izliyorum, zaten hep onlar var. Bakıyorum ben de ne diyor bu adamlar diye. Ekseriyetle beğenmiyorum dediklerini ama ne oluyor ne bitiyor bilmek gerek. Haberimiz olmalı memleketten. Ama demin sordun ya beni etkilemiyor yanlış anlama. Benim oyum belli.” (Üst SES, E, Üniversite mezunu, 71).

“Siyasete bakmam ben televizyonda. Sabahki programı izliyorum, zaten sonra vakit de kalmıyor...” (Alt SES, K, Okuma yazma biliyor, 66).

Üst ve orta sosyo-ekonomik statüden katılımcılar, eskiden mutlaka eve en az bir gazete aldıklarını ancak şimdi gazete almak yerine internetten haberleri takip ettiklerini söylemişlerdir. Söz konusu katılımcılar geçmişte sosyal medya olmadığı için de dert yanmışlardır.

“Eve mutlaka bir gazete girerdi eskiden, kar kış dinlemem ekmele birlikte her sabah bir gazete alırdım. Ama artık gerek yok, bu (telefonu gösteriyor) var ya. Gerek kalmadı.” (Üst SES, E, Yüksekokul mezunu, 76).

“Feys (facebook) giriyorum. Orada bakıyorum ne var ne yok. Haberleri de oradan okuyorum. Valla eskiden yoktu feys meys. Olsa hayatımız kolaylaşırdı. Sağlık hastane işlerini de burdan yapıyorum. Bizim toruna yaptırıyorum. E-nabıza giriyorum. Tahliller filan hepsine ordan bakıyorum.” (Orta SES, E, Lise mezunu, 74).

Tüm bunlara ek olarak katılımcıların doğup büyüdüğü coğrafi bölgenin geçmişte siyasi katılım ve oy verme davranışlarını etkilediği ortaya çıkmıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde doğup büyüyen, sonrasında İstanbul'a göç eden alt sosyo-ekonomik statüden kadın katılımcıların çoğunluğu geçmişte, memleketlerinde

hangi partiye oy vereceklerini aşiretlerin belirlediğini ifade etmişlerdir. Aynı katılımcılar, İstanbul'a taşındıktan sonra oy verecekleri partiyi ve adayı kendilerinin seçtiklerini özellikle yerel seçimlerde kendi mahallelerinde bu adayların seçimi kazanması için komşularıyla görüştiklerini de dile getirmişlerdir.

“Geçmişte, şey vardı... Aşiret vardı kızım. Memlekette... Aşiret kime oy ver diyorsa biz mecbur ona verirdik. Şimdi öyle mi? Kime kafam yatarsa ona gidiyor elim. Kendim karar veriyorum.” (Alt SES, K, İlkokul mezunu, 72).

“Geçmiş geçmişte kalmış kızım. Bizim oralarda oy bizim değildi. Aşiret ne derse o olurdu. Şuna oy ver. Biz ona oy verirdik. Buna oy ver, biz ona oy verirdik.” (Alt SES, K, Ortaokul mezunu, 74).

“...Hatta bir adayı belirliyoruz. Bu bizim için iyidir, çalışır diyoruz. Sonra mahallede kadınları gezip ona oy verin diyoruz.” (Alt SES, K, Okuma yazma biliyor, 66).

Öte yandan, orta ve alt sosyo-ekonomik statüden kadınların bir kısmı da gençken hangi partiye oy vereceklerini eşlerinin belirlediğini belirterek eşleri hangi partiye oy vermelerini istiyorsa o partiye oy verdiklerini dile getirmektedir.

“Rahmetli şu partiye oy veriyoruz derdi, biz ma'aile o partiye oy verirdik. Gider o partiye oyumuzu atardık. Aday maday anlamadan ona verirdik oyumuzu.” (Orta SES, K, Ortaokul mezunu, 74).

“Geçken boynumuz büküktü kızım, cahildik bilmezdik. Bey ne derse oydu. Şimdi öyle mi?” (Alt SES, K, Ortaokul mezunu, 77).

3.2. Katılımcılar için Siyasi Katılımda Ailenin Rolü

Ailenin dünya görüşü ve siyasi tercihinin bireyin siyasi katılımına etki ettiği bilinmektedir. Siyasi görüşün kuşaklararası aktarımı sosyal istikrarı sağlamak için bir mekanizma olarak tasvir edilegelmiştir. Bundan yaklaşık 50 yıl önce Jennings ve Niemi (1968) tarafından yapılan araştırmaya göre parti aidiyeti ve ebeveyn-çocuk etkileşimi arasında olumlu bir ilişki vardır. Son yıllarda yapılan çalışmalar da bu savı destekler niteliktedir. Örneğin Aggeborn ve Nyman'a (2020: s. 19) göre çocuklukta ebeveynlerle birlikte vakit geçirmenin, bireyin ebeveynleriyle aynı siyasi partiye oy verme olasılığının çok daha yüksek olmasıyla ilişkilidir. Ailenin, toplumsallaşma sürecindeki rolü ile açıklanabilecek bu sonuç, ebeveynlerden öğrenilen siyasi katılımın yetişkinlikte yansımaları olduğunu göstermektedir. Nitekim, Jennings, Stoker ve Bowers (2009: s. 795-796) üç kuşak Amerikalı üzerine yaptıkları araştırmada üç temel sonuca varmıştır. Bu sonuçlardan ilki ebeveynlerin çocuklarının siyasi eğitiminde önemli etkileri olduğudur. İkinci sonuca göre siyasete aktif olarak katılan ebeveynlerin çocuklarının da benzer şekilde politize bireyler olacağı ortaya çıkmıştır.

Yazarların ulaştığı üçüncü sonuçsa ebeveynlerin politik tercihlerinin bireylerin siyasi karakterini ve davranışını etkilediği yönündedir.

Bu çalışmada literatüre paralel olarak, görüşülen kişilerin çoğunluğu ailenin özellikle ebeveynlerin siyasi parti aidiyetinde rolü olduğunun altını çizmişlerdir. Sosyo-ekonomik statü farklılıklarının bu yanıtı değiştirmedeği görülmüştür.

“Aile mühim. Biz babamızdan ne gördüysek o. Çocuklarımız da öyle. Aynıyız yani biz.” (Alt SES, K, Ortaokul mezunu, 70).

“Ne de olsa armut dibine düşer. Siyasi görüşü aile belirler.” (Orta SES, E, Lise mezunu, 72).

“Eee tabi evde konuşuluyor, çocuk o ortamda yoğuruluyor, anlatabiliyor muyum? O hamurda yoğuruluyor, sonunda bir birey çıkıyor ortaya. Bir insan çıkıyor. İnsan yetiştirmek kolay mı? İnsanı aile yetiştiriyor, ailede anne yetiştiriyor. Her anını o yetiştiriyor, hayata hazırlıyor.” (Üst SES, K, Lise mezunu, 73)

Görüşme içinde “Çocuklarınızın siyasi tercihi sizin için önemli midir?” sorusuna yine sosyo-ekonomik statüden bağımsız olarak neredeyse tüm görüşülen kişiler olumsuz yanıt vermiş çocuklarının birer birey ve yetişkin olduklarını ve siyasi tercihlerinde özgür olduklarını ifade etmişlerdir. Bu sorunun akabinde yöneltilen “Çocuklarınız hiç onaylamadığınız bir partiye oy verse tepkiniz ne olur?” sorusuna alt sosyo-ekonomik statüden katılımcılar soru sorulduğu anda tepkilerini dile getirmişlerdir. Orta ve üst sosyo-ekonomik statüden katılımcılar ise bir tepki vermeyeceklerini, çocuklarının farklı partilere oy verebileceğini belirtmişlerdir.

“Yok! Öyle bir şey yok... Çocuğumla ben aynı partiye oy veriyoruz zaten... Hatta sana diyim tüm sülale aynı partiye oy veriyoruz yıllardır. Başka kime oy verecek? Oy verecek başka parti mi var?” (Alt SES, K, Lise terk, 75).

“Karışırız tabi. Doğru yolu göstermek benim görevim. Bir baba olarak, adını söyle evin reisi mi diyorsunuz? Benim görevim yani.” (Alt SES, E, İlkokul mezunu, 76).

“O da olabilir. İstedigine oy verebilir. Sorun olmaz benim için.” (Üst SES, K, Üniversite mezunu, 74).

“Farklı parti? Olur tabi. Kendi hakkı. İlla benim çocuğum diye gidip benim oy verdiğim partiye oy verecek diye bir şey yok ya. Okumuş etmiş adam. Kime isterse gider ona oy verir. Ben karışmam yani.” (Orta SES, E, Üniversite mezunu, 77).

“Eşinizle siyasi görüş farklılığımız var mı? Varsa bu sizin için bir sorun teşkil eder mi?” sorusuna çocuklarının farklı siyasi görüşte olmasını olumlu karşılayan orta ve üst sosyo-ekonomik statüdeki katılımcılar eşiyile görüş farklılıklarının olmadığını, olsa da bunun bir sorun olmayacağını belirtmiştir. Ancak çocuklarının farklı siyasi

görüşte olmasına olumsuz tepki veren/verebileceklerini ifade eden alt sosyo-ekonomik statüden katılımcılar eşleriyle farklı siyasi görüşte olamayacaklarını dile getirmişlerdir.

“Eşimle biz aynı fikirdeyiz, aynı görüşteyiz. Yani...” (Alt SES, K, Liseyi dışarıdan bitirmiş, 76).

“Olur mu? Biz eşimle hep aynı partiye oy verdik. Zaten niye farklı düşüneyim ki o benim eşim” (Alt SES, K, Okuma yazma biliyor, 66).

“Eşim başka partiye oy verse? Verebilir. Olabilir yani... Ben ne yaparım? Bir şey yapmam. O da onun tercihi” (Üst SES, K, Üniversite mezunu, 74).

3. 3. Katılımcıların Farklı Siyasi Görüş Karşısındaki Duruşu

Siyasi hoşgörü, siyasi hakların zıt veya hoşlanmayan görüşlere sahip grupları kapsayacak şekilde genişletilmesini gerektirir ve temel demokratik sivil özgürlüklere ve azınlık haklarına desteği kapsar (Marquart-Pyatt, 2015: s. 491). Dolayısıyla siyasi hoşgörü çok farklı bağlamlarda, makro ve mikro ölçekte analiz edilebilecek geniş bir anlam yelpazesine sahip bir kavramdır. Ancak bu çalışmada “siyasi hoşgörü” mikro ölçekte siyasi tercih temelinde ele alınarak katılımcıların aile fertleri ve sosyal çevrelerinin farklı siyasi tercihe sahip olması durumu karşısındaki duruşlarını kapsamaktadır.

Ailede eşlerinin ya da çocuklarının farklı dünya görüşüne sahip olmasına ya da farklı siyasi partiye oy vermesine olumsuz tepki veren kadın katılımcılar, “komşunuz ya da arkadaşımızın sizin tasvip etmediğiniz bir partiye oy vermesi konusunda tepkiniz ne olur” sorusuna yine olumsuz yanıt vermişlerdir. Söz konusu katılımcıların çoğunluğu alt sosyo-ekonomik statü ve eğitim seviyesi düşük olanlar ile bir kısmı da üst sosyo-ekonomik statüden katılımcılar da benzer görüş beyan etmiştir.

“Yani kızım, kafan bir olmuyor anlıyor musun? Kafa tutmadı mı, şey olmadı mı, ne komşuluk edilir ne arkadaşlık. Görüşün bir olmuyor.” (Alt SES, K, Okuma yazma biliyor, 66).

“Yok zor, çok zor. Bir kere beraber televizyon izlesen mesela bir şey çıksa, bir şey dese içine oturur. Olmaz...” (Alt SES, K, İlkokul mezunu, 76).

“Şimdi sana şöyle anlatayım. O mesela diyelim eeee. Bir parti var ve ben asla oy vermem ama yan komşum o partinin sevgilisi. Ben o komşuyla görüşür müyüm? Görüşsem de merhaba merhaba.” (Üst SES, K, Üniversite mezunu, 73).

Öte yandan erkek katılımcıların çoğu farklı parti sempatanlığının dostluk ya da arkadaşlıklarını etkilemeyeceğini ifade etmişlerdir.

“Yoo. Kahvede var mesela arkadaşlar, oyun oynuyoruz beraber. Bir şey olmuyor. Konusunu dahi açmıyoruz. Çünkü biliyorum o falancayı seviyor ona oy veriyor. Aşam olacak? Kavga çıkacak en iyisi mi ben oyunumu oynuyorum...” (Orta SES, E, Üniversite mezunu, 76).

“Benim için fark etmiyor. Ben herkesle konuşur, tartışırım... Yeri gelir otururum sohbet ederiz, tartışırız, konuşuruz...” (Alt SES, E, Ortaokul mezunu, 67).

4. Sonuç

Her yaşam evresinin kendine özgü özellikleri ve sosyal eğilimleri vardır. Örneğin, gençler muhtemelen gençlik gruplarına veya spor takımlarına, orta yaşlılar daha çok ebeveyn gruplarına, yaşlılar da genellikle emeklilerin oldukları dernek ya da gruplara üye olmaktadır. Bu aidiyetler bireyin siyasi katılımıyla da ilişkiseldir. Çünkü bireyler çoğunlukla kendi dünya görüşlerine benzer dünya görüşüne sahip bireylerle vakit geçirmekten hoşlanırlar. Yaşlılık, fiziksel, sosyal ve psikolojik değişimlerin yaşandığı bir yaşam evresi olarak bilinmektedir. Yaşlanmayla birlikte gündelik yaşamlarında dönüşümler yaşayan yaşlıların kültürel, sosyal ve siyasal etkinlikleri de dönüşüme uğramaktadır.

Yaşlı nüfus artışı, yaşlıların toplumun her alanında görünür ve etkin olmalarına neden olmaktadır. Yaşlıların varlığı ve siyasi katılımı bu anlamda önemlidir ve sosyal bilim araştırmacıları tarafından daha çok çalışılması gereken konular arasında yer almaktadır. Buna paralel olarak gerek dünyada gerekse ülkemizde siyasa yapıcılar, karar alıcılar 65 yaş ve üstü nüfusla ilgili konulara ivedilikle yer vermeye başlamışlardır.

Bu çalışma İstanbul’da yaşayan farklı sosyo-ekonomik statüden kentli bireylerin siyasi katılımını incelemek amacıyla yola çıkmıştır. Bu amaca ulaşmak için 65 yaş ve üstü 30 kişiyle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Saha çalışmasının bulguları üç ana tema çerçevesinde toplanmıştır.

İlk olarak katılımcıların geçmişten günümüze siyasi katılımında bir değişim olup olmadığı araştırılmıştır. Buna göre üst ve orta sosyo-ekonomik statüden eğitim seviyesi yüksek katılımcılar, geçmişte de bugün de siyasetle ilgili olduklarını belirterek siyasetin yaşamlarında önemli bir yer teşkil ettiğini ifade etmişlerdir. Buna karşın alt sosyo-ekonomik statüden özellikle erkek katılımcılar geçmişte siyasi parti üyelikleri olsa da günümüzde siyasetle ilgilenmediklerini, sadece seçimlerde oy kullanmak suretiyle siyasi katılımlarını gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Bu bulgular literatürle de paraleldir (Peterson, 1990; Verba, Nie, 1972; Wolfinger, Rosenstone, 1980). Buna ek olarak üst sosyo-ekonomik statüden, eğitim seviyesi yüksek, üniversite mezunu kadın ve erkek katılımcılar geçmişte oy verdikleri parti ile bugün oy

verdikleri partinin aynı olduğunu, bu konuda bir değişim yaşanmadığını ifade etmişlerdir. Ancak durum alt sosyo-ekonomik statüden bireyler için farklıdır. Alt sosyo-ekonomik statüden katılımcılar geçmişte oy verdikleri parti ile bugün oy verdikleri partinin değiştiğini belirtmişlerdir.

Öte yandan kadın katılımcıların bir kısmının özellikle siyasi katılımı ilgili sorulara yanıt vermekten çekindikleri gözlemlenmiştir. Alt sosyo-ekonomik statüden katılımcılar, geçmişlerinde eşlerinin yönlendirmesiyle oy kullandıklarını, ancak şimdilerde oy verecekleri parti ve adayları kendilerinin seçtiklerini dile getirmişlerdir.

Araştırmanın bulgularının toplandığı ikinci tema katılımcılara göre siyasi katılımı ailenin rolü ile ilişkilidir. Neredeyse tüm katılımcılar, sosyo-ekonomik statü ve eğitim durumundan bağımsız olarak siyasi sosyalizasyonun başat aktörlerinden biri olan ailenin bireyin siyasi katılım sürecini belirlediğini ifade etmişlerdir. Öte yandan, tüm katılımcılara “Çocuklarınızın siyasi parti tercihi sizin için önemli midir” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya üst ve orta sosyo-ekonomik statüden katılımcılar olumsuz yanıt vererek, çocuklarının siyasi parti tercihlerinde özgür olduklarını, kendilerinin onları yönlendirmeyeceğini dile getirmiştir. Ancak alt sosyo-ekonomik statüden eğitim seviyesi düşük olan katılımcılar, çocuklarının siyasi parti tercihlerini belirlemede onlara yol göstereceklerini belirterek bunun bir ebeveynlik görevi olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer şekilde çocuklarının onaylamadıkları bir siyasi partiye oy vermeleri durumunda da “onlara doğru yolu göstereceklerini” belirtmişlerdir. Bu katılımcılar eşlerinin kendileriyle aynı siyasi görüşte olduğunu “aksinin zaten düşünülmeceğini” söylemişlerdir. Ancak üst ve orta sosyo-ekonomik statüden katılımcılar eşleriyle farklı siyasi görüşlere sahip olabileceklerini, bunun bir sorun teşkil etmeyeceğini dile getirmişlerdir.

Siyasi hoşgörü demokrasilerin kalbinde yer alan, demokrasiler için zorunlu bir olgudur. Kendi siyasi görüşünden farklı siyasi görüşe sahip bireylere karşı duruşun siyasi hoşgörü temelinde olması gerekmektedir. Bu çalışmada katılımcıların sosyo-ekonomik statü ve eğitim seviyelerinin siyasi hoşgörü düzeylerini belirlediği de ortaya çıkmıştır. Buna göre eşlerinin ve/ya da çocuklarının farklı siyasi görüşte olmalarını hoş karşılamayacaklarını belirten alt sosyo-ekonomik statüden kadın katılımcılar, farklı dünya görüşüne sahip bireylerle de komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerine girmeyecekleri ifade etmişlerdir. Alt sosyo-ekonomik statüden, eğitim seviyesi düşük erkek katılımcılar ise farklı siyasi görüşten bireylerle arkadaş olabileceklerini dile getirmişlerdir. Katılımcıların sosyo-ekonomik durumu yükseldikçe siyasi hoşgörülerinin de yükseldiği gözlemlenmiştir. Buna göre üst ve orta sosyo-ekonomik statüden katılımcılar farklı dünya görüşüne sahip bireylerle arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinde bulunabileceklerini ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak, niteliksel araştırma yönteminin derinlemesine görüşme tekniğiyle gerçekleştirilmiş bu çalışmanın bulguları, niteliksel araştırmanın doğası gereği genellenemese de İstanbul’da yaşayan bir grup 65 yaş ve üstü bireyin siyasi katılımıyla ilgili ipuçlarını ortaya koymuştur. Yapılan araştırma farklı bir zaman diliminde aynı kişilerle yapılırsa bile farklı sonuçlar doğuracağından çalışmanın sonuçlarının niteliksel araştırmanın özü gereği sadece bu çalışmaya özgü olacağı göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre görüşülen kişilerle yapılan derinlemesine görüşmeler sonrasında özetle şu sonuçlara varılmıştır. Görüşülen kişilerin yaşı siyasi katılımı arasında bir ilişki gözlemlenmiştir. Ancak gerçekleştirilen saha çalışmasında siyasi katılımı etkileyen tek etkenin yaş olmadığı ortaya çıkmıştır. Görüşülen bireylerin sosyo-ekonomik statüsü ve eğitim durumunun da siyasi katılımını önemli ölçüde etkilediği sonucuna varılmıştır. Buna göre üst sosyo-ekonomik statüden eğitim durumu üniversite ve üstü katılımcıların siyasi katılımının geçmişte de günümüzde de yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte yapılan mülakatlar sırasında ailenin siyasi katılımındaki yeri de ortaya çıkmıştır. Buna göre ebeveynlerle ilişkiler ve aile aidiyetinin siyasi katılımı ilişkisel olduğu görülmüştür. Çocuklarıyla sıcak ilişkiler içinde olan katılımcıların siyasi tercihleriyle çocuklarının siyasi tercihleri arasında paralellik görülmüştür. Yapılan derinlemesine görüşmeler sonrasında ortaya çıkan önemli bir bulgu da siyasi hoşgörü ile ilgilidir. Buna göre katılımcıların sosyo-ekonomik statüsü ve eğitim seviyesi arttıkça gerek aile içinde gerekse sosyal çevredeki bireyler açısından bakıldığında siyasi hoşgörü de artmaktadır. Üst ve orta sosyo-ekonomik statüden eğitim durumu yüksek katılımcılar, çocuklarının kendilerinden farklı bir siyasi partiye oy vermelerini hoşgörüyle karşılayacaklarını belirtirken, alt sosyo-ekonomik statüden eğitim seviyesi görece düşük olan katılımcılar, olumsuz cümleler kullanarak çocuklarının farklı bir siyasi partiye oy vermelerine izin vermeyeceklerini “onlara doğru yolu göstermenin onların görevi olduğunu” belirtmişlerdir. Paralel bir şekilde eşlerinin de farklı siyasi görüşte olamayacaklarını ifade etmişlerdir. Siyasi katılım, siyasi tercih ve siyasi hoşgörü üçgenindeki etkileşim ve ortaya koyduğu bulgular bu çalışmanın da ana eksenini oluşturmuştur.

Kaynakça

- Aggeborn, Linuz; Nyman, Par. (2020). “Intergenerational Transmission of Party Affiliation Within Political Families”. *Political Behavior*, Sayı:1, s. 1-23.
- Aron, Laurent; Botella, Marion; Lubart, Todd. (2019). “Culinary Arts: Talent and Their Development”. Rena Subotnik, Paula Olszewski-Kubilius, Frank. Worrell (Ed.). *The Psychology of High Performance: Developing Human Potential into Domain-Specific Talent* (s. 345–359). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/0000120-016>

- Binstock, Robert H.; Day, Christine. (1996). "Aging and Politics," Robert H. Binstock, Linda K. George (Ed.). *Handbook of Aging and Social Sciences*. (s. 362-87). San Diego: Academic Press.
- Birleşmiş Milletler. (2020). *Dünyada Nüfusun Yaşlanması 2019 (World Population Ageing 2019)*. (ST/ESA/SER.A/444). Ekonomik ve Sosyal İşler Birimi, Nüfus Bölümü. 20 Kasım 2020 tarihinde <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Report.pdf> adresinden erişildi.
- Cecchini Luigi. (2021) "Political Participation". Harris Phil., Bitonti Alberto, Fleischer Craig, Skorkjær Binderkrantz Anne (Ed.). *The Palgrave Encyclopedia of Interest Groups, Lobbying and Public Affairs*. London: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-13895-0_141-1
- Crittenden, John. (1963). "Aging and Political Participation". *Western Political Quarterly*, Sayı: 16/2, s. 323-331.
- Grasso, Maria. (2013). "Age, Period and Cohort Analysis in a Comparative Context: Political Generations and Political Participation Repertoires in Western Europe". *Electoral Studies*, Sayı: 33, s. 63-76.
- Halder, Proshab Deb; Campbell-Phillips, Sharon. (2020). "A Review of Political Participation". *Asian Journal of Education and Social Studies*, Sayı: 7/2, s. 1-15.
- Holland, Jenny Lynn. (2013). *Age Gap? The Influence of Age on Voting Behavior and Political Preferences in the American Electorate*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Washington State University, Washington, Amerika Birleşik Devletleri.
- Hudson, Robert; Strate, John. (1985). "Aging and Political Systems". Robert Binstock, Ethel Shanas (Ed.). *Handbook of Aging and the Social Sciences*. (s. 554-585). New York: Van Nostrand Reinhold.
- Johnson, Timothy, P. (2014). "Snowball Sampling: Introduction" *Wiley StatsRef: Statistics Reference Online*. 30 Kasım 2020 tarihinde <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/9781118445112.stat05720> adresinden erişildi.
- Jennings, M. Kent; Niemi, Richard, G. (1968). "The Transmission of Political Values from Parent to Child". *American Political Science Review*, Sayı: 62/1, s.169-184.

- Jennings, M. Kent; Stoker, Laura; Bowers, Jake. (2009). "Politics Across Generations: Family Transmission Reexamined". *The Journal of Politics*, Sayı: 71/3, s. 782-799.
- Karasar, Niyazi. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar-İlkeler-Teknikler*, 19. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kılıç, Selim. (2013). "Örnekleme Yöntemleri". *Journal of Mood Disorders*, Sayı:3/1, s. 44-6.
- Kümbetoğlu, Belkıs. (2012). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. Bağlam.
- Kvale, Steinar. (1983). "The Qualitative Research Interview: A Phenomenological and a Hermeneutical Mode of Understanding". *Journal of Phenomenological Psychology*, Sayı: 14, s. 171-196.
- Marquart-Pyatt Sandra. (2015). "Political Tolerance". Wright James D. (Ed.). *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. (s. 491-496). Edinburgh: Elsevier Science.
- Mayer, Alexander, K. (2011). "Does Education Increase Political Participation?". *The Journal of Politics*, Sayı:73/3, s. 633-645.
- Milibrath, Lester, W. (1981). "Political Participation". Long, Samuel. (Ed.). *The Handbook of Political Behaviour*, (s. 197-240). New York: Plenum Press.
- Melo, Daniela; Stockemer, Daniel. (2014). "Age and Political Participation in Germany, France and the UK: A Comparative Analysis". *Comparative European Politics*. Sayı: 12/1, s. 33-53.
- Miller, Warren. (1992). "Political Participation and Voting Behaviour". Marry Howkesworth ve Maurice Kogan (Ed.). *Encyclopedia of Government and Politics*. (s. 428-441). New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Peterson, Steven A. (1990). *Political Behavior: Patterns in Everyday Life*. Newbury Park: Sage Publications.
- Tekin, Hasan Hüseyin. (2006). "Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme". *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, Sayı: 3/13, s.101-116.
- Tokmak, Meriç. (2016). "Sözlü Tarih ve Derinlemesine Görüşme". *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:3, s. 83-98.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2019*. 17 Kasım 2020 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33712> adresinden erişildi.

- Van Deth, Jan W. (2015). "Political Participation". Gianpietro Mazzoleni (Ed.). *The International Encyclopedia of Political Communication*. (s. 1-12). Hoboken, New Jersey: John Wiley.
- Verba, Sidney; Nie, Norman. (1972). *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*. New York: Harper and Row Publishers.
- Verba, Sidney; Nie, Norman; Kim, Jae-on. (1971). *The Modes of Democratic Participation: A Cross-national Comparison*. Beverly Hills, California: Sage.
- Weiss, Julia. (2020). "What is Your Political Participation? Literature Review on Youth Political Participation and Political Attitudes". *Frontiers in Political Science*. Sayı:2/1. 25 Kasım 2020 tarihinde <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpos.2020.00001/full> adresinden erişildi.
- Whiteley, Paul. (2012). *Political Participation in Britain: The Decline and Revival of Civic Culture*. London: Palgrave Macmillan.
- Wolfinger, Raymond; Steven J., Rosenstone. (1980). *Who Votes*. New Haven: Yale University Press.